

Kunst

ANTON DRIESEN [BELEIDSMEDEWERKER, PLATFORM KUNST IN OPDRACHT]

Een *Moederbos* als aanzet tot collectieve verwildering, een Plukladder voor toekomstig oogstplezier, of een boomgaard met 'niet-vanzelfsprekend groen' en vogelhuisjes? Deze kunstwerken maken binnenkort deel uit van een aantal nieuwe sociale woningbouwprojecten. In het kader van de Meesterproef werkte een aantal jonge kunstenaars innovatieve voorstellen uit, die getuigen van engagement voor mens én natuur.

De Meesterproef biedt jonge architecten en kunstenaars de kans om een eerste overheidsopdracht uit te voeren. In de jongste twee edities bracht het Team Vlaams Bouwmeester sociale huisvestingsmaatschappijen in contact met pas afgestudeerde architecten en kunstenaars. Zo stimuleert het Team niet alleen jong talent, maar ontstaan er ook kansen om publieke opdrachtgevers te voeden met creatieve en innovatieve ideeën.

De Meesterproef 2022 Sociaal Wonen

In 2022 lanceerden Vlaams Bouwmeester Erik Wieërs en Vlaams minister van Wonen Matthias Diependaele, in samenwerking met de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen, de Vereniging van Vlaamse Huisvestingsmaatschappijen en het Platform Kunst in Opdracht, de tweede Meesterproef rond het thema sociaal wonen. Tien sociale woningbouwprojecten werden geselecteerd, waarna jonge architecten voorstellen konden indienen om mee te dingen naar hun eerste publieke ontwerp-opdracht. De Meesterproef richt zich echter niet alleen tot jonge architecten: opdrachtgevers die dit wensen kunnen ook een kunstenaar uitnodigen om het project een extra dimensie te verlenen.

Vijf van de tien opdrachtgevers waren overtuigd van de meerwaarde van kunst bij hun project. Curator Zeynep Kubat werd als artistiek bemiddelaar aangesteld om de selectie van kunstenaars te begeleiden. Zij vroeg zeventien jonge kunstenaars om voorstellen uit te werken voor telkens een van de projecten. Die voorstellen vormen samen al een artistieke schatkist vol prikkelende ideeën. Uiteindelijk werden zes projecten gekozen om effectief gerealiseerd te worden.

Drie artistieke voorstellen uitgelicht: van boom tot bos

Bij de geselecteerde voorstellen valt onder meer de bijzondere aandacht voor natuur op, als integraal onderdeel van het artistieke concept. Lola Daels en Sebastiaan Willemen zetten aan tot de collectieve verwildering en vergroening van een hele wijk, Clara Spilliaert wil bewoners letterlijk de vruchten van haar kunstwerk laten plukken, en Fran van Coppenolle en Simon Masschelein zoeken naar een manier om mensen en vogels beter te laten samenleven.

opdrachten

voor mens en natuur

Meesterproef 2022 Sociaal Wonen

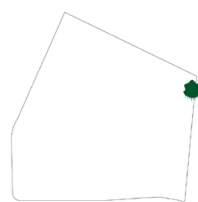
Moederbos

Lola Daels en Sebastiaan Willemen

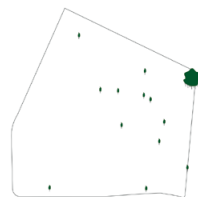

Aan de rand van de Nieuwe Tuinwijk in Menen experimenteert Impuls Menen met een intergenerationeel woonproject. De woonmaatschappij wil een rij van twaalf duplexen omvormen tot grotere eenheden met aandacht voor ontmoetingsplaatsen, recreatie, groen en duurzaamheid. Wat Lola Daels en Sebastiaan Willemen bij een

geven om de tuinen nieuw leven in te blazen. Het bos dat ze willen aanplanten, moet als bron dienen, van waaruit zaailingen en zaden zich kunnen verspreiden naar de naburige tuinen. Rond het *Moederbos* komt een sculpturale muur met zitelementen, gemaakt uit de gerecupereerde bakstenen van de afbraakwerken.

Het bos

Zaailing

De boswijk

Van bos naar boswijk.
© Lola Daels en Sebastiaan Willemen

bezoek aan de Nieuwe Tuinwijk opviel, waren de kale voor- en achtertuinen. Met hun voorstel willen de kunstenaars de aanzet

In overleg met een landschapsarchitect en de gemeentelijke groendienst zijn inheemse planten- en boomsoorten geselecteerd die zich makkelijk verspreiden. Het *Moederbos* is bedoeld als aanzet voor een collectieve verwildering en vergroening van de hele Nieuwe Tuinwijk. In een aantal zones krijgen de zaailingen groeikansen terwijl gras- en hooilandbeheer de groei van bomen elders verhindert. In het kunstwerk komt een paneel dat weergeeft hoe en wanneer welke soorten uit het bos kunnen worden gehaald en wat elke soort te bieden heeft. Tijdens

workshops en een jaarlijks Zaailingfestival wil het kunstenaarsduo de buurtbewoners uitnodigen om zaailingen uit het bos te halen en ze elders een plek te geven. Het is de hoop dat dit fenomeen zich verder zet in de tijd zodat de gemeenschap zelf de traditie en de kennis kan doorgeven, uiteindelijk ter verbossing van de wijk. Zo stimuleren de kunstenaars de betrokkenheid van de bewoners bij hun omgeving, vanuit het idee dat zij de wijk mee kunnen vormgeven. Het duo kijkt zelfs voorbij de grenzen van de projectsite en droomt ervan om van de tuinwijk een boswijk te maken.

De Plukladder

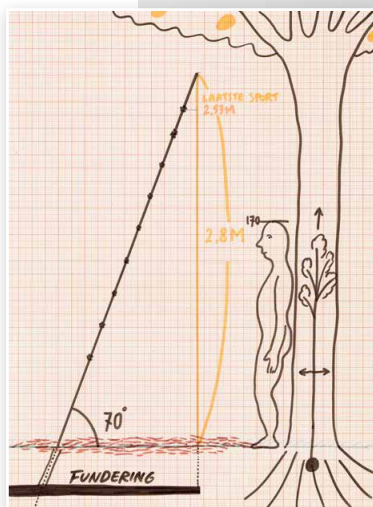
Clara Spilliaert

In Galmaarden op de Oude Cité is een reeks oude hoeves omgevormd tot woningen. De als erfgoed beschermde hoeves voldoen echter niet meer aan de huidige normen. Opdrachtgever Providentia daagde ontwerpers uit om mee na te denken over een masterplan voor de site.

Clara Spilliaert stelde voor om op de site een sculptuur in de vorm van een ladder te integreren. Onder deze *Plukladder* plant ze samen met buurtbewoners een streekeigen fruitboom. Terwijl de ladder aanvankelijk boven de fruitboom zal uitsteken, zal de boom hem in zijn gestage groei weldra inhalen. De boom en zijn levenscyclus maken zo integraal deel uit van Spilliaerts werk. Het verwijst naar de fruitoogst, traditioneel een gelegenheid waarbij veel mensen samenkomen. Spilliaert hoopt met haar werk verbinding te creëren tussen huidige en toekomstige bewoners.

De *Plukladder* is een poëtisch voorstel met vele lagen. Het vindt zijn oorsprong in de geschiedenis van de streek, met haar eeuwenoude traditie van fruitkweek. Ook de Oude Cité zelf had vroeger een boomgaard. Het motief van de ladder is dan weer geïnspireerd op de ornamenten die Spilliaert terugvond in de architectuur van de oude hoeves. Zo focust ze op de relatie en het contrast tussen het natuurlijke en het menselijke; de statische ladder tegenover de cyclus van de natuur.

Visualisaties van de
Plukladder van Clara Spilliaert.
© Clara Spilliaert

de rol van kunstopdrachten bij socio-ecologische transitities

Zeynep Kubat wijst op een groeiend algemeen bewustzijn rond ecologische uitdagingen, zeker bij jongere kunstenaars. Hoe kunnen we beter omgaan met de wereld, en wat kan de rol van kunst daarin zijn?

Hoe kan kunst op een positieve wijze bijdragen aan de klimaattransitie? In opdracht van het Platform Kunst in Opdracht en in samenwerking met de Vlaamse Landmaatschappij bracht UHasselt in 2024 het rapport *'De rol van kunstopdrachten bij socio-ecologische transitities'* uit.

De centrale vraag daarin luidt *'Hoe kunnen organisaties kunst inzetten als benadering om bij te dragen aan een gedeeld begrip en actie rond socio-ecologische transitities met zo divers mogelijke actoren?'*. Uit een participatief proces met deelnemers van verschillende sectoren en zestien inspirerende cases werden heel wat inzichten ge-

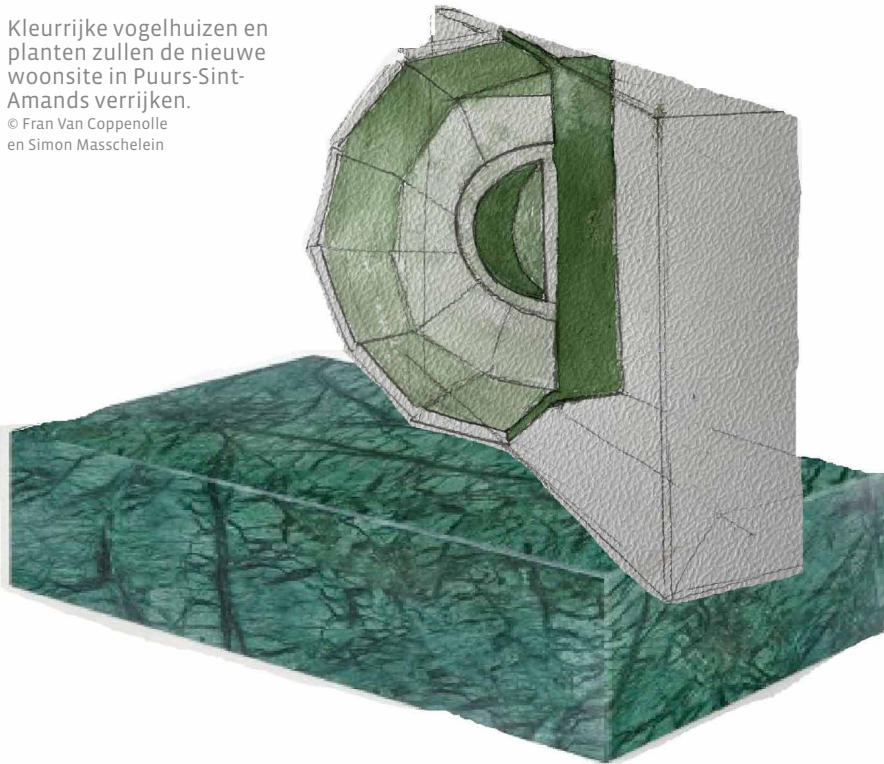
puurd. Bij de publicatie hoort ook een handleiding voor toekomstige opdrachtgevers. Lees en bekijk de hele publicatie en het aanvullende webinar op de website van het Platform Kunst in Opdracht. Het Platform Kunst in Opdracht is het kennis- en expertiseplatform rond publieke kunstopdrachten van de Vlaamse overheid, deel van het Departement Cultuur, Jeugd en Media. Je kan er als opdrachtgever, ontwerper, of kunstenaar terecht voor eerstelijnsadvies bij kunstopdrachten. Platform Kunst in Opdracht | Departement Cultuur, Jeugd & Media (vlaanderen.be)

Vruchtdragend groen en vogelzang

Fran Van Coppenolle en Simon Masschelein:

Kleurrijke vogelhuizen en planten zullen de nieuwe woonsite in Puurs-Sint-Amands verrijken.

© Fran Van Coppenolle en Simon Masschelein

In Puurs-Sint-Amands vervangt sociale woonmaatschappij Woonveer Klein-Brabant vier bejaardenwoningen door zestien kleinere wooneenheden. Met die aanpak wil de woonmaatschappij bijdragen aan een kwaliteitsvolle en levendige buurt met een goede verhouding tussen de bebouwde

oppervlakte en de publieke groene ruimte.

Fran Van Coppenolle en Simon Masschelein dachten mee na over die groene ruimte. Het duo stelt voor een boomgaard met 'niet-vanzelfsprekend groen' aan te planten; een boomgaard die zichzelf onderhoudt en vruchten biedt. Samen vruchten

oogsten, zorgt voor verbinding. De boomgaard kan ook het landschap versterken en plekken bieden waar bewoners kunnen verpozen. En dan gaat het niet alleen om de menselijke bewoners: bomen bieden voedsel en onderdak aan vogels, die dan weer op hun eigen manier bijdragen aan het ecosysteem en de biodiversiteit.

Aanvullend maken Fran en Simon ook vogelhuisjes uit natuursteen die op de gevels van de woningen gemetseld worden. De ontwerpen van deze huisjes zijn het resultaat van een participatief proces met buurtbewoners. Zo zoekt het kunstenaarsduo naar verbinding: tussen de boomgaard en de woningen, en tussen de toekomstige menselijke én dierlijke bewoners.

De meerwaarde van (groene) kunstopdrachten bij bouwprojecten

Een goede kunstopdracht gaat uit van een open vraag, met aandacht voor de context van de site: haar geschiedenis, de omgeving, de gebruikers en de toekomstplannen... Op die manier komen kunstenaars vaak met heel verrassende antwoorden. Is het toeval dat zoveel kunstenaars bij deze Meesterproef de natuur in hun voorstel hebben betrokken? Artistiek bemiddelaar Zeynep Kubat wijst op een groeiend algemeen bewustzijn rond ecologische uitdagingen, zeker bij jongere kunstenaars. Hoe kunnen we beter omgaan met de wereld, en wat kan de rol van kunst daarin zijn?

Clara Spilliaert neemt deze tendens ook waar, en juicht ze toe. Een kunstopdracht is voor haar de ideale gelegenheid om aandacht aan de natuur te geven. Haar werk getuigt van een fascinatie voor het organische en voor natuurlijke cycli. Een plant kan kiemen, groeien, afsterven en plaats maken voor nieuw leven. Door met planten te werken, kan een artistieke interventie dynamisch en veranderlijk worden.

Mens en natuur gaan hand in hand

Ook het specifiek sociale aspect van 'sociaal wonen' heeft de kunstenaars duidelijk getriggerd. Ze voelden zich niet alleen aangesproken in hun ecologisch bewustzijn, maar ook in hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Voor hen zijn het sociale en het ecologische vraagstuk onverbrekkelijk verbonden. 'Hoe kunnen we als kunstenaar niet enkel iets teruggeven aan het perceel, maar ook aan de mensen en de buurt?' vroegen Lola en Sebastiaan zich af. De drie besproken artistieke voorstellen tonen aan dat natuur zeker een plaats heeft in die reflectie.

MEER INFO:

Alle info over de Meesterproef 2022 en de projecten kan je terugvinden op de website van Team Vlaams Bouwmeester. www.vlaamsbouwmeester.be/nl/themas-en-onderzoek/meesterproef-2022-sociaal-wonen